

KUIDAS VANASTI KOOLIS KÄIDI

DAVET UTSAL

I osa

METSKÜLA ALGKOOL

Ahja mehl Davet Utsal tõi toimetusse mälestusi oma koolipõlvest. Kuidas muidu saaksid praegused koolipoisid ja -tüdrukud teada, mismoodi vanasti käis koolitamine ja milliseid krutskeid sealjuures tehti.

Ahja Metsküla algkool asub küla keskel mäe otsas Kosova—Lootvina tee ääres. Ta on vanemaid koole Ahja vallas. Metsküla koolis käisid lapsed Metskülast, Kosovast, Mustakurmest, Rookse külast ja hiljem ka Pilpa külast. Maja oli puust, klassiruumid ja õpetaja korter olid kõik ühe katuse all.

Koolil oli ka põldu, mida kasutasid rentnikud, kui õpetaja ise põldu ei tahtnud pidada. Rentnik sai elada koolimaja kõrvalhoonetes.

Metsküla algkoolis hakkasin käima 1921. aastal. Vanemad elasid Kosova külas Alatare majas, isa sai asuniku koha mõisamaast. Koolitee ei olnud pikk, umbes poolteist kilomeetrit. Osa kooliramatuid oli olemas, sest õde lõpetas kooli ära ja vanad raamatud said mulle. Koolikohustus algas 9-aastaselt (varem 10-aastaselt). Kool oli varem 3-klassiline ja hiljem 4-klassiline, lõpetama pidi 4 klassi. Õpetajaid oli kaks, isa ja tütar Lüüde. Tütar õpetas 1. ja 2., isa 3. ja 4. klassi. Kaks esimest klassi olid ühes, kaks tagumist teises ruumis. Laulutunnis olid kõik koos. Lüüde oli ka koolijuhataja ja õpetas laulmist. Viiluliga laulmisest peeti suurt lugu.

Esmapäeva hommikul asusin teiste poistega kooliteele, raamatud ema pearätiga kaenla all. Koolikotte ei olnud. Koolitöö algus ei olnud raske, oskasin juba lugeda, õde õpetas. Ema õpetas peast rehkendamist, ka ükskordühte. Rehkendamist nõuti kõvasti.

Koolis käis «katsumas» Võnnu kirikuõpetaja. Peale «katsumist» oli koolimajas jumalateenistus lastevanematele, siis laulis lastekoor õpetaja juhatamisel.

Koolitöö algas alati vaimuliku lauluga ja sellega ta ka lõppes. Õpetaja Lüüde oli vaimulik mees, väga andekas kooliõpetaja. Oskas õpetada ja nõuda, võttis osa seltsielust.

Kui isa ja tütar Lüüde kahe aasta pärast lahkusid, tulid 1923. aastal noored õpetajad, preilid Jalajas ja Tani. Preili Jalajas hakkas koolijuhatajaks. Mõlemad olid andekad ja nõudlikud.

1923. aastal lahutati kirik riigist. Usuõpetuse sundust koolis enam ei olnud, oli vabatahtlik õppeaine. Kes tahtis, see õppis. Vaimulike laule enam ei lauldud, räägiti ainult usu ajalooost 1 tund nädalas. Kooli ei käidud enam «katsumas», õppeedukust kontrollis kooli-inspektor Tartust.

Kui preili Jalajas Metsküla koolist lahkus, tuli uueks koolijuhatajaks vanapoiss K. Sults. Temagi õpetas laulmist ja mängis viulit. Ta tegi ka näiteringi ja pidas koolipidusid. Lapsed laulsid ja mängisid näitemängu, teisel päeval aga ostis õpetaja lastele maiustusi. Lastevanemad ja külalised käisid peol suure huviga.

Kooli posti ei toodud. Selleks valiti välja kaks poissi, kes käisid Ahjal posti toomas. Nad tõid ka poest mõdu, saia ja maiustusi. Kooliteenijaid ei olnud, lapsed tegid kõik ise. Koristasid klassid ja kord nädalas pesid suuremad tüdrukud põrandaid. Selle eest said nad mõdu ja saia.

Koolijuhataja K. Sults külarahvaga läbi ei käinud, nagu kardaks rahvast. Raamatukogu Seltsis ta samuti ei olnud. Oli nagu sõpradeta erak.

Mõnikord tuli koolis ette Mustakurmu ja Metsküla poiste käsi-kähmlust. Need lõppesid suurema pahandusega. Karistuseks oli nurgas seismine ja peale tunde jäämine. Oli üks paha poiss, kes tunni ajal pandi sageli nurka seisma. Kui õpetaja hüüdis tema nime, siis ta vastas: «Ma juba lähen.» Muidu oli targa peaga.

Talvel sõideti reega mäest alla. Võeti kooli rentniku regi, mindi hulgakesi peale ja sõideti alla orgu. Seda tehti vahetunni ajal.

Talvel oli orus jää, nii et sai tritsutada. Tritsud tehti ise. Puuklotsile pandi vikati roots peale. Sõit käis ühe jala peal. See oli suur talvemõnu.

Lõpetasin Metsküla algkooli 1925. aastal ja mind suunati edasi õppima Võnnu algkooli, kihelkonnakooli, nagu teda tookord hüüti. Sealst kodukäimist ei olnud. Tuli olla internaadis.

(Järg nädala pärast.)

□ Mälestuste autor Davet Utsal (esimeses reas paremalt teine) koos teiste Võnnu algkooli 6. klassi õpilastega 1927. aastal.